

Uitgave
Onderzoek en
Integrale Vraagstukken
Nr 2, Jaargang 2011

Redactie
Henk van Andel

Informatie
Henk van Andel
070 353 5565
henk.vanandel@denhaag.nl

Oplage
Digitale verspreiding

Redactieadres
Gemeente Den Haag
Postbus 12 652
2500 DP Den Haag

Internet / Intranet
OCW-intranet/Organisatie
OIV/Signalen

Een vreemde in eigen land

Het Verweij Jonker Instituut heeft onlangs onderzoek gedaan naar de onvrede van bewoners van wijken met een snel veranderende bevolkingssamenstelling en een gemiddeld laagopgeleide, deels afzijdige bevolking. Een lastig onderzoek omdat ontevreden burgers zich niet gemakkelijk laten interviewen. Uit het onderzoek kwam naar voren dat men goeddeels tevreden is over het eigen leven, minder tevreden (of bezorgd) over de samenleving en veelal negatief over de overheid en de politiek. De buurtbewoners droegen zeer veel onderwerpen aan waarover zij het meest ontevreden zijn. Analyse van de resultaten laat zien dat een onderscheid tussen sociaal vertrouwen en institutioneel vertrouwen een goed kader biedt om deze onderwerpen nader te duiden. In dit Signaal geven we een samenvatting van de uitkomsten van de interviews.

Negatieve (soms virtuele) ervaringen ...

Respondenten zien hun veilige lokale setting negatief veranderen en wijten dit aan het feit dat er teveel allochtonen in de buurt komen wonen. Ze ervaren veel overlast, verloedering van de openbare ruimte en overlast van hangjongeren. Eveneens zijn er confrontaties in het 'verkeer'. De respondenten vinden dat allochtonen zich bescheidener zouden moeten opstellen.

Over het algemeen vinden de respondenten dat allochtonen zich moeten aanpassen aan de heersende Nederlandse cultuur. Op het terrein van bijvoorbeeld opvoeding, eetgewoonten en seksuele moraal botst de Nederlandse cultuur met die van allochtonen, zo hebben de respondenten ervaren. Deze botsingen verklaren wellicht de beperkte mate van interetnische vriendschappen of de aanwezigheid van allochtonen in de kennissenkring. De meeste respondenten stellen dat een interetnische vriendschap niet werkt. De enkele uitzondering op deze regel bevestigt dat in dit contact aangepast gedrag een voorwaarde is.

Respondenten passen verschillende strategieën toe om met hun negatieve ervaringen om te gaan. Het vermijden van contact met allochtonen, het actief participeren in politiek of maatschappelijke organisatieverbanden en het dreigen met eigenrichting, zijn voorbeelden van coping strategieën. Ogenscheinlijk passief gedrag zoals het vermijden van contact met allochtonen kan een actieve coping strategie zijn; de respondenten laten zien dat zij deze strategie bewust plannen. Enerzijds geven ze aan zich machteloos te voelen in de omgang met hun onvrede over de multi-etnische samenleving. Anderzijds ondernemen zij actief stappen om met deze problemen om te gaan.

...voeden een visie van migranten als gast ...

Al dan niet reële ervaringen voeden de verontwaardiging over een gebrek aan aanpassing van migranten op basis van een basishouding van gastheer en gast. Bij de respondenten is een sterke problematisering van een multi-etnische samenleving te zien. Zij maken daarbij een scherp

onderscheid tussen het concept in het algemeen en de praktijk. De meeste respondenten achten multi-etnisch samenleven mogelijk of zelfs wenselijk. Omdat zij in principe niets tegen de multi-etnische samenleving hebben, vrijwaart dat hen, volgens eigen zeggen, van beschuldigingen van xenofobie of racisme. Dit biedt hen ook een veilig frame om in ferme en soms generaliserende bewoordingen te bespreken wat er volgens hen in de praktijk vervolgens mis gaat.

Omdat zij in het algemeen niet tegen de multi-etnische samenleving zijn, hebben zij in hun opvatting ook zelf niets met de problemen te maken. Zij stellen zich immers welwillend op, zoals je van een gastheer of gastvrouw mag verwachten. In de praktijk, zo stellen de respondenten, blijken allochtonen zich niet als goede gasten te gedragen. Zij schikken niet (voldoende) naar de gastheer en integreren onvoldoende.

Volgens de respondenten zijn allochtonen onwillig om zich aan te passen. De onwil om te integreren blijkt volgens hen vooral uit het niet willen (leren) spreken van de Nederlandse taal, de (afwijkende) opvoeding van de kinderen, de afwijkende arbeid (sethos), uiterlijke manifestaties van geloof en gebruiken, afzijdigheid en het claimen van een uitzonderingspositie. Onwilligheid van allochtonen om te integreren komt volgens de respondenten voort uit onoverbrugbare cultuurverschillen. Daarbij merken zij nog vaak op dat dat het niet gaat om de etnische achtergrond als zodanig, maar om het gebrek aan integratie. De term allochtoon wordt synoniem met 'niet-aangepast'. Personen die zich in de ogen van de respondenten wel voldoende aanpassen zijn geen allochtonen meer, maar die leuke buurman die gewoon meedoet of die beleefde Surinamer.

De meeste respondenten achten als eerste de Marokkaanse bevolkingsgroep, gevolgd door de Turken, verantwoordelijk voor de problemen. Ook de Antilliaanse, maar dan vooral de jongeren onder hen, worden geïdentificeerd als probleemveroorzakers. Een kleine minderheid noemt de nieuwe arbeidsmigranten uit het voormalig Oostblok als (potentiële) probleemgroep. Maar vooral de eenstemmigheid valt op: Marokkanen en Turken vormen het probleem. Het hoeft geen betoog dat in de ogen van de respondenten juist deze groepen het minst geïntegreerd zijn.

... die door de overheid te weinig zijn begrensd ...

In de visie van de respondenten komt steeds de overheid als grote schuldige van de problemen naar voren. Het meest opvallend bleek dat grote afstand die de respondenten tot de overheid ervaren. Overheidsfunctionarissen, gezagsdragers, politici, en ook de onderzoekers worden door de respondenten gezien als bevoorrechte mensen die geen idee hebben hoe de 'gewone' man leeft. Hierdoor komt men niet in aanraking met problemen van de multi-etnische samenleving of andere sociale of economische problemen.

Andere respondenten stellen dat de overheid bevolkt wordt door profiteurs, wier prioriteit vooral ligt bij het in stand houden van de bestaande machtsverhoudingen. Het hoeft geen betoog dat deze respondenten zich niet vertegenwoordigd voelen, maar de overheid eerder zien als een opponent of zelfs een vijand. Daarbij merken veel respondenten op dat burgerparticipatie, die hen in staat moet stellen om actief mee te doen en te denken, niet werkt. Bureaucratie, maar ook opnieuw het belang van de overheid om de bestaande gezagsverhoudingen niet aan te tasten, zijn genoemd als verklaringen.

Tegen deze achtergrond is de belangrijkste boodschap van de respondenten dat de overheid 'niets' doet. Deze passiviteit komt volgens hen het meest aan het licht op de volgende terreinen: het voortduren van (ongewenste) immigratie; geen eisen aan integratie van allochtonen; onvoldoende toezicht op naleving van wetten en regels en een inadequaat rechtsysteem. Daarnaast stellen de respondenten dat de overheid zich de wet laat voorschrijven door Europa.

Bij het uiteenzetten van hun visie gebruiken de respondenten vaak een metafoor van de 'omgekeerde' wereld'. Zij geven hiermee aan dat de inertie van de overheid leidt tot precies het tegenovergestelde van wat 'normaal' is. Het algemene gevoel is dat het gebruiken van het gezonde verstand leidt tot actie en een radicaal andere opstelling van de overheid. Nu, stellen de respondenten, doet de overheid niets; ingrijpen gebeurt in de toekomst alleen als het water aan de lippen staat en de overheid, door (massaal) volksprotest, geen kant meer op kan.

Op een aantal terreinen is de overheid volgens de respondenten wél actief, maar hier vaart de overheid in hun ogen juist een verkeerde koers. Die komt er kort gezegd op neer dat de overheid autochtonen en allochtonen ongelijk behandelt. Deze ongelijke behandeling, die volgens de respondenten systematisch in het voordeel van allochtonen uitpakt, staat integratie en oplossing van problemen in de weg. De respondenten vinden 'de bevoordeling' van allochtonen **onterecht**. Enerzijds vindt men ongelijke behandeling sowieso uit den boze. Anderzijds – en hiermee in tegenspraak – vinden veel respondenten dat de eigen mensen of de oorspronkelijke bewoners voorrang moeten krijgen bij hulp of steun, **ten gunste van allochtonen of nieuwkomers**. Men voelt zich miskend, bijvoorbeeld onder verwijzing naar ouderen die 'het land hebben opgebouwd'.

Ten slotte is een aanzienlijk deel van de respondenten niet tevreden met de wijze waarop de burgers onderling in het publieke domein met elkaar omgaan. Een verminderde sociale samenhang en een toegenomen wantrouwen van burgers onderling lijken hier debet aan.

... wat het gevoel geeft niet gehoord te worden

In de analyse van het interviewmateriaal komen twee categorieën oplossingen naar voren: (1) strenger beleid van de overheid voor allochtonen die in Nederland wonen en (2) strenger beleid aan de poort. De respondenten vinden dat de overheid de inburgeringseisen flink moet aanscherpen, vooral wat het spreken betreft van de Nederlandse taal en het binnen afzienbare tijd hebben van werk. Verder vinden zij dat vooral allochtone jongeren streng moeten worden aangepakt, beginnend bij de onderwijsinstellingen. Ook het strenger straffen van allochtone criminelen moet soelaas bieden voor de huidige problemen.

Het oplossen van de problemen wordt door respondenten niet alleen gezien als een overheidstaak, zij stellen ook dat allochtone ouders strenger moeten opvoeden. Dit is gerelateerd aan het feit dat een verschillende opvoedingsstijl, die er bijvoorbeeld in resulteert dat kinderen 's avonds laat op straat spelen en lawaai maken, voor veel ergernis zorgt. Hierbij is een opvallende parallel te zien tussen opvattingen over integratie en goed burgerschap. Wie in het publieke domein geen goede burger is, doet het in het private domein ook niet goed. Dat maakt het private domein van allochtone gezinnen een publieke zaak.

Sommige respondenten zijn een voorstander van het uit het land zetten van allochtonen als zij zich (herhaaldelijk) inlaten met criminele activiteiten. Opmerkelijk is dat respondenten over het algemeen geen rekening houden met de tweede generatie die in Nederland is geboren en opgegroeid. Dit illustreert dat zij allochtonen niet zien als burgers die gelijke rechten hebben als autochtonen. Ook vinden respondenten dat de overheid de wetten voor gezinshereniging en voor het overkomen van buitenlandse huwelijkspartners moet aanscherpen. De meeste respondenten willen dat er een einde komt aan huwelijksmigratie, maar als deze dan toch moet plaatsvinden, dan onder strikte voorwaarden. Potentiële immigranten moeten de taal spreken en de garantie kunnen bieden dat zij financiële ondersteuning krijgen van hun partner in Nederland. Zo niet, dan mogen zij niet in Nederland komen wonen.

Het blijkt dat degenen die het eens zijn Wilder's gedachtengoed over het algemeen al aanhanger van Fortuyn waren. Andersom geldt dat minder: sommige respondenten spreken een sterke voorkeur uit voor het gedachtengoed van Pim Fortuyn ten opzichte van dat van Wilders. Het springende punt hierbij is dat de respondenten Fortuyn streng maar rechtvaardig vinden, terwijl zij aan Wilders vooral de kwalificaties steng en hard toedichten. Sommige respondenten stellen dat dit eigenschappen zijn die noodzakelijk zijn om de huidige politieke verhoudingen te doorbreken en om andere politici bij de les te houden. Niet iedereen is ervan overtuigd dat meer politieke macht voor Wilders bijdraagt aan het oplossen van de problemen. Ondanks dat respondenten die niet expliciet benoemen, lijken sommigen te vrezen dat de harde en in hun ogen niet altijd even consequente opstelling van Wilders zich ook tegen hen zou kunnen keren.

Tot slot kwam de visie op de nabije toekomst aan bod. De respondenten zijn overwegend pessimistisch gestemd en hebben over het algemeen weinig vertrouwen in een oplossing voor de gegeven problemen. Enerzijds wijten zij dit aan laakbaar gedrag of onvermogen van allochtonen zelf, anderzijds neemt de overheid niet haar verantwoordelijk. Volgens sommigen is een radicale omslag van het politieke bestel nodig om de huidige problemen op te lossen. Ook stemmen op Wilders zien zij niet als mogelijke oplossing, aangezien hij in een parlementaire democratie toch altijd concessies zal moeten doen aan coalitiepartners.

Meer info is te vinden op www.verwey-jonker.nl/vitaliteit/publicaties